

ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Linda Mikulenková

LIDÉ A ČAS

Pracovní sešit pro 4. a 5. ročník základní školy

Lektorovali: Mgr. Antonín Kalous, Ph.D.; Mgr. Radek Malý, Ph.D.

Recenzovali: PaedDr. Blanka Janovská, Mgr. Roman Kroufek

Schválilo MŠMT čj. 9885/2008-22 dne 30. 6. 2008 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací obor Člověk a jeho svět s dobou platnosti šest let.

Tato publikace je zpracována podle RVP ZV. Podporuje dosažení očekávaných výstupů z tematické oblasti Člověk a jeho svět ve druhém období vzdělávání na ZŠ.

Veškerá práva k dílu, zejména právo autorské a licenční, jsou v držení nakladatelství Prodos spol. s r. o. Žádná část publikace nesmí být reprodukována (tiskem, jako fotokopie, elektronickými či jinými metodami), zpracována ani dále šířena elektronickým či mechanickým kopírováním bez písemného souhlasu držitele práv s výjimkou případů povolených zákonem.

© Prodos spol. s r. o. 2008

ISBN 978-80-7230-226-0

Obsah

Obsah	3
Použité značky	3
Opakování	4
Čas	5
Pravěk	8
Středověk	12
Novověk	22
Dvacáté století	32
Výsledky některých cvičení	39

Použité značky

	Čas		doplň, vypiš, uprav text
	Pravěk		práce s textem – rozbor textu, zpracování informací
	Středověk		práce se zdroji – encyklopedie, internet, tisk atp.
	Novověk		praktická činnost
	Dvacáté století		vyhledej ve svém okolí
			diskutuj, zamysli se, spolupracuj se spolužáky
			práce s mapou nebo atlasem
			opakování

Opakování

1. Připomeň si, co už umíš z předchozích ročníků. Vyber v každém očíslovaném řádku z nabídky tři pojmů ten správný a podtrhni ho. Písmeno, kterým je označený, zároveň přepiš do připravené mřížky pod správné číslo. Na závěr se zamysli nad větou, kterou získáš doplněním tajenky, a diskutuj o ní se spolužáky.

1	2	3	4	5	6	7	8		9	10	11	12	13	14	15	16
H	I	S	T	O	R	I	E	-	U	Č	I	T	E	L	K	A
17	18	19	20	21	22											
Ž	I	V	O	T	A											

- O naší minulosti se dozvídáme z **F** matematiky **G** přírodopisu **H** dějepisu.
- Dějepis je jiným slovem **CH** biologie **I** historie **J** geometrie.
- K poznávání dějin nám slouží **S** muzeum **T** stadion **U** národní park.
- První lidé žili v období, které nazýváme **T** pravěk **U** starověk **V** středověk.
- Počátky českého státu spadají do **M** pravěku **N** středověku **O** starověku.
- Pro středověk bylo důležité velké rozšíření **R** křesťanství **S** pohanství **Š** islámu.
- Významným evropským rodem byli **H** Nezamyslovi **CH** Křesomyslovci **I** Přemyslovci.
- Nejznámějším českým světcem je **D** sv. Vojtěch **E** sv. Václav **F** sv. Zikmund.
- Významným králem z rodu Lucemburků byl **U** Karel IV. **V** Václav III. **W** Rudolf II.
- Jako Učitel národů je označován **B** Karel IV. **C** Jan Lucemburský **Č** J. A. Komenský.
- Žijeme **I** v novověku **J** ve středověku **K** v pravěku.
- Průmyslová revoluce byla obdobím rozvoje **S** kultury **T** výroby **U** křesťanství.
- Báje a pověsti jsou **E** součástí kultury **F** nesmysly **G** spolehlivými záznamy minulosti.
- Místní události jsou zaznamenány do **J** třídní knihy **K** novin **L** obecní kroniky.
- Nejvýznamější památky světa chrání **J** NATO **K** UNESCO **L** EU.
- V ČR tato organizace chrání **A** 12 památek **B** 120 památek **C** 1 200 památek.
- Oheň lidé využívají už od **Y** starověku **Z** středověku **Ž** pravěku.
- Knihy se staly široce dostupnými po vynálezu **CH** kola **I** knihtisku **J** žárovky.
- Průmyslovou revoluci zahájilo využívání **U** lokomotivy **V** parního stroje **W** kladiva.
- Rozvoj železniční dopravy byl umožněn vynálezem **M** kola **N** kolejí **O** lokomotivy.
- Vynálezcem první žárovky byl **S** Komenský **T** Edison **U** neznámý Američan.
- Abychom poznali současnost, musíme znát **A** minulost **B** budoucnost **C** věštkyňi.

Čas

1. Zapiš všech dvanáct měsíců v roce ve správném pořadí. Vedle zapiš názvy měsíců v cizím jazyce, který se učíš. V případě potřeby použij příslušný slovník.

1. leden	-	7. červenec	-
2. únor	-	8. srpen	-
3. březen	-	9. září	-
4. duben	-	10. říjen	-
5. květen	-	11. listopad	-
6. červen	-	12. prosinec	-

2. a) Do kterého století patří daný rok? Zapiš.

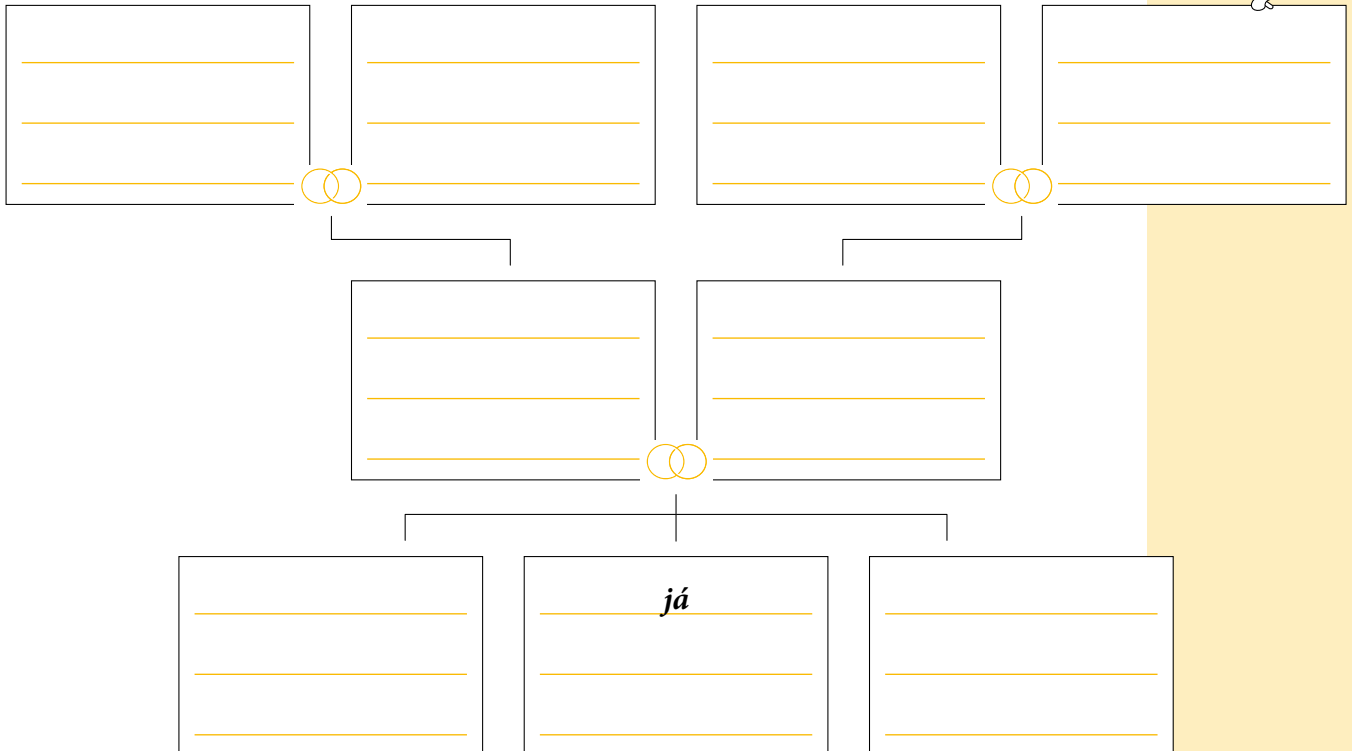

833	9. st.	935	10. st.
1306	14. st.	1415	15. st.
1620	17. st.	1418	15. st.

b) Zjisti, jaké události se v daných letech staly.

3. Doplně jména svých předků a sourozenců do rodokmenu.

4. a) Každý středověký dům měl někde na dvoře odpadní jámu. Tam se vyvážely odpadky celé domácnosti. Někdy nechal majitel domu odpadní jámu vybrat a vyvézt, ale mnohem častěji nechal starou zasypat a vykopat novou. Pro archeologa je odpadní jáma zdrojem důležitých poznatků. Pečlivě si přečti zprávu, kterou sepsal archeolog o jednom výzkumu.

V odpadní jámě domu v Horní ulici byla nalezena mohutná vrstva kuchyňských odpadků, datovaných od 14. do konce 15. století. Bylo v ní nalezeno 587 hovězích kostí, 468 vepřových kostí, 312 skopových kostí, 120 kostí kura domácího, 13 kostí drobného ptactva, 6 kostí veverky a 2 kosti zajíce. Ve stejné vrstvě bylo nalezeno větší množství střepů nezdobené keramiky a střepy malované benátské sklenice. Nad vrstvami odpadků z kuchyně bylo nalezeno větší množství rozbité malované keramiky a cínový pohár s erbem rytíře Jana z Újezda.

b) Vyznač, zda uvedená tvrzení souhlasí s textem.

Půda je rozdrolená hornina.

ano ne není v textu

Archeologové nacházejí doklady o životě ve středověku v odpadních jámách.

ano ne není v textu

V odpadních jámách se nedá nic najít, protože majitelé je nechávali pravidelně vyvážet.

ano ne není v textu

V popsané jámě bylo nalezeno množství zbytků jídla.

ano ne není v textu

Do popsané odpadní jámy se házely mrtvolý zvirat.

ano ne není v textu

Obyvatelé domu jedli hodně vepřového masa.

ano ne není v textu

Obyvatelé domu byli chudí, protože používali samé střepy, žádné celé nádoby.

ano ne není v textu

Přestože obyvatelé žili ve městě, část jejich stravy tvořila ulovená divoká zvirata.

ano ne není v textu

Obyvatelé domu byli bohatí, protože používali drahé malované sklo.

ano ne není v textu

c) Pečlivě si přečti informace, které získal historik z kroniky města.

Ve dnech 15. až 25. července roku 1482 se konal v paláci Jindřicha z Hvozdečka v Horní ulici sjezd moravských pánů. Přítomni byli páni Petr z Hradce, Vojtěch Vlč z Věsky, Hanuš z Měřic, Jan z Újezda a Matěj z Hrádku. Obchodník s jemným plátnem Janek od Nůžek, jehož dům sousedí s palácem řečeného Jindřicha, si stěžoval městské radě, že panstvo v opilosti dělá dlouho do noci hluk, hází nádobí z oken a i jinak ruší pořádek ve městě.

d) Co zjistíš, když propojíš informace z obou textů? Stručně zapiš.

Ve dnech 15. až 25. července roku 1482 se konal v paláci Jindřicha z Hvozdečka sjezd moravských pánů. Součástí byla velká hostina, při níž bylo sněženo mnoho zvěře a rozbito mnoho nádobí. Vůbec šlo o příliš bujarou zábavu.

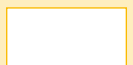
5. Uprav následující text. Rozhodni, která slova a které výrazy do vět patří, ostatní škrtni.

V čase se ~~můžeme volně pohybovat~~ • nemůžeme volně pohybovat • ~~mohou pohybovat jenom někteří~~. Lidé se odjakživa orientovali v čase podle ~~opakujících se jevů~~ • ~~slunečních hodin~~ • ~~kalendáře~~. Vypozorovali, že nejspolehlivější jsou ~~opakující se jevy na obloze~~ • ~~změny počasí~~ • ~~projevy zvířat~~. Jako rok stanovili dobu, za kterou ~~se naučí běhat dítě~~ • ~~Země jednou oběhne Slunce~~ • ~~Slunce oběhne Zemi~~. Jako den stanovili dobu, za kterou ~~se pětkrát najedí~~ • ~~se Země otočí kolem své osy~~ • ~~dvakrát vyjde a jednou zapadne Slunce~~. Jako měsíc stanovili dobu, za kterou ~~Měsíc oběhne kolem Země~~ • ~~Země oběhne kolem Měsíce~~ • ~~se Slunce otočí kolem své osy~~. Později rozdělili rok na ~~deset~~ • ~~dvacet~~ • ~~dvanáct~~ měsíců. Pomocí kalendáře • ~~postavení hvězd na obloze~~ • ~~předpovědi počasí~~ uměli určit a vyjádřit každý den v roce. Za počátek našeho letopočtu byl stanoven den ~~smrti~~ • ~~narození~~ • ~~vzkříšení~~ Ježíše Krista. Náš letopočet začíná rokem ~~jedna~~ • ~~tisíc~~ • ~~nula~~.

6. Otestuj si své znalosti. Zatrhni správné řešení. Podle výsledků uvedených na straně 39 si svou práci ohodnoť.

1. Rok je doba, za kterou	6. Základem lidské společnosti je
a) se Slunce otočí kolem své osy,	a) stát,
b) Země oběhne jednou kolem Slunce,	b) historie,
c) Slunce jednou oběhne Zemi. 😊😞	c) rodina. 😊😞
2. Den je doba, za kterou se	7. První mechanické hodiny
a) Země jednou otočí kolem své osy,	a) pohánělo kyvadlo,
b) Měsíc jednou otočí kolem své osy,	b) poháněla pára,
c) Slunce jednou otočí kolem své osy. 😊😞	c) pohánělo ozubené kolo. 😊😞
3. Doba jednoho oběhu Měsíce kolem Země	8. Rozdíly v místních časech
a) jsou tři týdny,	a) nebyly,
b) je jeden měsíc,	b) nikomu nevadily,
c) je jeden rok. 😊😞	c) vadily až v 19. století. 😊😞
4. Přístroj k měření času se nazývá	9. Jednotný čas byl zaveden
a) hodiny,	a) prvními českými králi,
b) kyvadlo,	b) úředníky Karla IV.,
c) jízdní řád. 😊😞	c) železničními společnostmi. 😊😞
5. Přibližně stejně staří lidé tvoří	10. Se vznikem jízdních řádů
a) rodinu,	a) přestala být důležitá hodina,
b) generaci,	b) začala být důležitá minuta,
c) spolek. 😊😞	c) začala být důležitá vteřina. 😊😞

Pravěk

1. Seřaď pomocí číslic pravěké objevy od nejstaršího k nejnovějšímu.

2	ochočení domácích zvířat	1	keramika	2	výroba bronzu
1	skupinový lov	3	první mince	1	zemědělství
3	opevněná sídla	2	vznik řemesel	3	obchod

2. a) Ve starší době kamenné se lidé živili tím, co si ulovili nebo našli. Zkus se zamyslet a napiš možný jídelníček pravěkého lovce-sběrače.

b) Pravěký lovec-sběrač si nemohl dělat velké zásoby, protože se nezdržoval na jednom místě dlouho. V různých obdobích roku jedl to, co bylo dostupné. Na základě předchozího úkolu rozděl jídelníček na letní a zimní.

zima	léto

3. Uprav následující text – škrtni nevhodná slova.

První lidé vyráběli kamenné • ~~kovové~~ • ~~plastové~~ nástroje. Živili se lovem • ~~zemědělstvím~~. Velká zvířata lovili pomocí luků a oštěpů • ~~nožů a seker~~ • ~~motyk a háků~~, a to ~~sami~~ • ve skupinách. Už ve starší době kamenné uměli lidé rozdělovat oheň • vyrábět tkaniny • ~~dobývat měď~~ • ~~pěstovat obilí~~.

4. Lidé se naučili nejen pěstovat různé jedlé rostliny, ale i chovat užitečná zvířata. Jak jim byla následující zvířata prospěšná?

ovce vlna, maso

pratur maso, mléko, kůže, orba

prase maso, kůže

kůň orba, transport

pes hlídání, lov, společník

kočka lov, společník

5. a) Nakresli a popiš, jak asi vypadalo obydlí zemědělce mladší doby kamenné a jeho okolí. Nezapomeň, že zemědělci museli někde uskladnit úrodu a osivo a ustájit domácí zvířata.

- b) Prohlédni si, jak nakreslili obydlí pravěkých zemědělců tví spolužáci. Diskutujte, jak si představujete život lidí v pravěku.

6. a) Přečti si pečlivě text. O jakém období v dějinách lidstva pojednává? Vymysli pro text vhodný nadpis.

Doba: mladší doba kamenná

Člověk si svou potravu začal sám „vyrábět“. To znamenalo mimo jiné potřebu změnit počítání času a naučit se plánovat. Postup prací musel člověk stanovit dříve, než je začal vykonávat, vlastně na celý rok dopředu. Práce se musely vykonat v přesně stanoveném pořadí, některé úkony byly velmi složité a náročné. O pole bylo potřeba pečovat průběžně, přestože sklizeň byla daleko. Přinejmenším ze začátku byly sklizně velmi nejisté. Lovec-sběrač, na rozdíl od zemědělce, mohl žít ze dne na den a budoucnost nemusel plánovat dále než k dalšímu jídlu. Proto se nestali lidé zemědělci hned. Ještě dlouho poté, co obdělávali svá políčka, získávali část potravy lovem i sběrem. Ne proto, že by byli mlsní. V případě neúrody nebo dlouhé a tuhé zimy byl lov stále nutností.

b) Co znamená, že se člověk stal „výrobcem potravy“? Jak získávali lidé potravu v předchozích dobách?

• Začal pěstovat rostliny, chovat zvířata.

• Sběrem a lovem.

c) Jak museli lidé postupovat při novém způsobu získávání potravy? Vyhledej v textu a zapiš.

• Pečlivé naplánování.

• Dodržení pořadí prací.

• Průběžná péče.

d) Jak se ještě změnil způsob života (bydlení, společnost apod.)? Pokud nevíš, vrať se k textu učebnice.

• Usazení na jednom místě.

• Stavba pevných domů pro několik rodin.

• Budování opevněných osad.

7. Správně doplň chybějící slova.

Pravěcí lidé nejprve používali kamenné nástroje, později uměli využívat a zpracovávat i kovy. Dobu kamennou dělíme na starší, střední a mladší. Ke konci starší doby kamenné lidé uměli rozdělovat oheň a vyrábět tkaniny. Ve střední době kamenné vyráběli i keramiku.

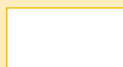
8. Uprav následující text. Vyškrtni slova a výrazy, které do vět nepatří.

První zemědělci obdělávali svá políčka pomocí *ručního náradí* • ~~pluhu taženého zvířaty~~ • ~~traktorů~~. Obilí sklízeli *srpy* • ~~kosami~~ • ~~kombajny~~. Vymláčené obilí se ukládalo do ~~hrnců~~ • ~~stodol~~ • *obilních jam*. Slámu lidé použili ~~pro krmení zvířat~~ • *jako přísadu do cihel* • ~~na tkaní rohožek~~. Na ochranu před hlodavci a jinými škůdci využívali zemědělci ~~pasti~~ • *kočky* • *psy*.

9. Otestuj si své znalosti. Zatrhni správné řešení. Podle výsledků uvedených na straně 39 si svou práci ohodnoť.

1. Doba kamenná byla obdobím, kdy se
a) používaly kamenné nástroje,
b) stavěly domy hlavně z kamene,
c) vyráběly krásné kamenné nádoby. 😊😞	9. Výhodou kovových nástrojů je
a) opakovaná použitelnost materiálu,
b) hezký vzhled,
c) snadná výroba. 😊😞
2. Dobu kamennou dělíme na
a) starší, střední a mladší,
b) ranou, vrcholnou a pozdní,
c) dávnou, hlavní a novodobou. 😊😞	10. Jako první začali lidé používat
a) hliník,
b) stříbro,
c) měď. 😊😞
3. Ve starší době kamenné se lidé naučili
a) pěstovat obilí a plést košíky,
b) lovit zvířata a tkát látky,
c) vrtat korálky a stavět hradby. 😊😞	11. S výrobou kovů
a) vznikli první odborníci,
b) se objevili lovci a sběrači,
c) vznikly rodiny. 😊😞
4. Z keramiky začali lidé vyrábět
a) nádobí a náradí,
b) ozdoby a sošky,
c) lovecké potřeby. 😊😞	12. Nejčastěji používaná slitina byla
a) amalgám,
b) ocel,
c) bronz. 😊😞
5. Zemědělství bylo objeveno na začátku
a) doby bronzové,
b) starověku,
c) mladší doby kamenné. 😊😞	13. Mezi první řemeslníky patřili
a) kováři a horníci,
b) kuchaři a kožešníci,
c) lovci a sběrači. 😊😞
6. První zemědělci obdělávali svá políčka
a) pomocí pluhu a tažných zvířat,
b) pomocí motyk a háků,
c) pomocí kladiv a sekyr. 😊😞	14. Hradiště je
a) opevněné sídlo doby bronzové,
b) kopec, na kterém stojí hrad,
c) vesnice v okolí hradu. 😊😞
7. V době, kdy vznikalo zemědělství, lidé
a) začali tkát látky,
b) objevili keramiku,
c) ochočili některé druhy zvířat. 😊😞	15. První písemné údaje o našem území
a) máme už ze starší doby kamenné,
b) pocházejí z doby železné,
c) jsou až ze středověku. 😊😞
8. Pravěcí zemědělci zakládali
a) zpevněné cesty,
b) města s hradbami,
c) opevněné osady. 😊😞	16. Mezi pravěké obyvatele našeho území
a) patřili Řekové a Římané,
b) patřili Keltové a Germáni,
c) patřili Francouzi a Italové. 😊😞

Středověk

1. Rozhodni, zda jsou následující výroky pravdivé (P) nebo nepravdivé (N).

Prvními známými obyvateli našeho území byli Slované. N

Přišli do oblasti Čech a Moravy ze severu. N

Území, na které přišli, bylo pokryté hustými lesy. P

První Slované byli zemědělci. P

Zemědělství tehdy bylo snadným zdrojem obživy. N

Lidé se dožívali nízkého věku, dospělí se dožívali asi 40 let. P

2. Poznáš, o kom se píše? Zapiš jméno osoby nebo osob do rámečku.

Francký kupec, který se stal náčelníkem nebo knížetem slovanských kmenů. Byl zdatným vojevůdcem, pod jeho velením se Slované ubránili všem nepřátelům.

Sámo

Moravský kníže, který spojil své knížectví se sousedním, a dal tak vzniknout prvnímu skutečnému státu na našem území.

Mojmír I.

Kníže, který usiloval o nezávislost na cizí církevní správě. Jeho přičiněním došlo na Velké Moravě k velkému kulturnímu rozkvětu.

Rastislav

Bratři, kteří vymysleli písmo, jímž se dal zapisovat slovanský jazyk. Do tohoto jazyka také přeložili některé části Bible.

Konstantin (Cyril)
a Metoděj

3. Napiš vlastními slovy, jaký přínos znamenal příchod Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu. Vyhledej v kalendáři datum, kdy je uctíváme státním svátkem.

5. července

4. a) **Přečti si pečlivě text. Vymysli k němu vhodný nadpis a zapiš.**

Kniha byla ve středověku cenným majetkem. Až do vynálezu knihtisku se knihy psaly ručně, a to většinou na pergamen – upravenou kůži ovčí nebo koz. Papír se objevil v Evropě asi v 11. století. Rozšířil se poměrně rychle, protože byl levnější než pergamen.

Papír se vyráběl ručně ze starých konopných a bavlněných hadrů. Pergamen se ovšem používal stále na výpravné knihy nebo na důležité listiny.

V prvním tisíciletí n. l. byly knihy nesmírně vzácné a drahé. Číst a psát umělo jen málo lidí a málo lidí je tedy potřebovalo. Knihy vznikaly a používaly se především v kláštorech, které byly prvními, a do vzniku univerzit jedinými, centry vzdělanosti. Opsat celou Bibli zabralo zkušenému písaři více než dvacet let.

Většina lidí knihu nikdy v životě neviděla. Pouze velmi bohatí lidé, většinou vládci a velmoži, si nechali vyrobit rukopis bible nebo knihu modliteb. Takové knihy byly často nádherně zdobené.

Po přelomu tisíciletí se situace pomalu měnila, více lidí umělo číst. Ve 12. století vznikly v Evropě první univerzity. Mnoho lidí si opisovalo knihy na levnější a dostupnější papír, protože si nemohli knihu koupit nebo chtěli ušetřit – například studenti. Takové knihy se dochovaly v bídném stavu – špatně svázané a ušpiněné častým používáním.

b) **Rozhodni na základě přečteného textu, zda jsou následující výroky pravdivé (P) nebo nepravdivé (N).**

Pergamen je druh papíru používaný ve středověku. N

Většina lidí uměla v té době dobře číst i psát. N

Opsat Bibli ručně trvalo středověkému písaři mnoho let. P

Knihy byly v každé raně středověké domácnosti. N

První univerzity vznikaly v Evropě už před rokem 1000. N

Studenti často vlastnili drahé, nádherně ilustrované knihy. N

Bohatí lidé si knihy opisovali sami, aby ušetřili. N

5. **Jednou z nejznámějších raně středověkých knih, které se dochovaly na našem území, je Vyšehradský kodex. Využij dostupné zdroje a zjisti, při jaké příležitosti vznikl a kde je uložen.**

Pravděpodobně vznikl v době korunovace Vratislava II. českým králem. Při této příležitosti mu byl také 15. června 1086 předán. Nyní se nachází v Národní knihovně v Praze.

6. a) Venkovská rodina byla téměř soběstačná. Vyznač, co všechno si lidé vyráběli doma (D) a co si kupovali (K).

košile	D	K	hrábě	D	K	stoly	D	K	chlebové placky	D	K
nože	D	K	lavice	D	K	klobásy	D	K	dřevěné bedny	D	K
nitě	D	K	džbány	D	K	talíře	D	K	topůrko sekyry	D	K
pivo	D	K	koláče	D	K	hřebíky	D	K	přikrývky	D	K

b) Vyrábí někdo z tvé rodiny něco podomácku? Pokud ano, co a proč?

c) Umíš udělat něco, co je užitečné pro vaši domácnost? Co to je?

7. a) Pečlivě si přečti text.

Historik se často setkává s nedostatkem písemných dokladů. Dalším zdrojem informací je proto archeologie. Archeologické nálezy ukazují, že město Olomouc existovalo, i když to nedokládají žádné písemnosti. Archeologové našli pozůstatky velkomoravského osídlení, ze kterých vyplývá, že Olomouc už nebyla pouhou osadou zemědělců, ale sídlem velmožů. Nejstarší pozůstatky městských hradeb pocházejí z 11. století, ve stejné době se stala Olomouc sídlem moravských Přemyslovců. Písemný doklad o tom, že by Olomouc v té době byla městem, z tohoto období nemáme.

U měst, která existovala „odjakživa“, takové doklady chybí často. Že je Olomouc městem, věděl každý, proto nebylo potřeba to zapisovat nebo zdůrazňovat. Proto první písemná zmínka o Olomouci jako o městě pochází až z listiny z roku 1248.

b) Jirka si tento text také pečlivě přečetl a usoudil, že před rokem 1248 Olomouc neexistovala. Když se ho paní učitelka ptala, jak k takovému názoru došel, odpověděl jí: „Můj tatínek je účetní a říká, že na co není potvrzení, to neexistuje.“ Myslíš, že Jirka udělal ve svém úsudku chybu? Stručně zapiš jakou a porovnej svůj názor s názorem spolužáků.

8. a) Zjisti, kdy a kým byla založena obec, ve které žiješ. Pokud to není známo, zjisti, ze které doby pochází první zmínka o obci. Zjištěné údaje zapiš.

b) Byl na území vaší obce nebo v okolí někdy prováděn archeologický průzkum? Stručně zapiš, co bylo tímto průzkumem zjištěno a kde si lze případně prohlédnout nálezy.

9. a) Vyřeš následující doplňovačku. Pokud něco nebudeš vědět, vrať se k učebnici. V tajence najdeš jednu zajímavou osobnost českých dějin.

Kronikář, který psal o prvních českých knížatech	K	O	S	M	A	S					
Osidlování pustých oblastí	K	O	L	O	N	I	Z	A	C	E	
Zakladatel Velké Moravy	M	O	J	M	Í	R					
Církevní hodnostáři	K	N	Ě	Ž	Í						
První moravský arcibiskup	M	E	T	O	D	Ě	J				
První český kníže, který byl křesťanem	B	O	Ř	I	V	O	J				
Zakladatel prvního státního útvaru na našem území	S	Á	M	O							
Slovanské písmo	H	L	A	H	O	L	I	C	E		
Druhý český král	V	L	A	D	I	S	L	A	V		
První český král	V	R	A	T	I	S	L	A	V		
Rod vládnoucí v Čechách..	P	Ř	E	M	Y	S	L	O	V	C	I

Tajenka: **Kníže Václav**

b) Tato osobnost se stala v průběhu českých dějin velmi oblíbenou a uctívanou. Najdi ve svém okolí něco, co tuto osobnost připomíná – nemusí jít pouze o umělecké památky, ale i o místní jména apod.

10. Doplň do textu chybějící slova. Pokud si nebudeš jist/a, vrať se k textu v učebnici.

Jan Lucemburský byl manželem přemyslovské princezny Elišky.
Roku 1310 se stal českým králem. Česká šlechta s králem Janem vycházela špatně. Byl to jeden z důvodů, proč se Jan často účastnil bitev. Janův syn Karel byl úspěšným panovníkem. Roku 1346 byl zvolen římským králem. Rozhodl se přestavět své hlavní město Prahu. Nechal postavit most, založil univerzitu a také Nové Město.
Následující král, Václav IV., nebyl tak úspěšný jako jeho otec. Vedl spory se svým mladším bratrem Zikmundem, který roku 1419 usedl na český trůn. Jeho smrtí roku 1437 skončila vláda Lucemburků v českých zemích.

11. Přečti si úryvky textu. Vymysli a napiš vhodnou úvodní větu pro každý odstavec.

Vratislav II. obdržel královskou korunu roku 1085. Dalším českým králem se stal o více než sedm desítek let později Vladislav II. V obou případech šlo o titul osobní, nikoli dědičný.

Vesnice byly zakládány v lesnatých oblastech, a protože české země byly řídko osídlené, Přemysl Otakar zval nové osadníky i ze zahraničí. Nově založené vesnice byly dalším zdrojem bohatých královských příjmů.

Princ Václav byl nezletilý a jeho příbuzní soupeřili o moc. Mnoho vládců je stejně špatných jako bezvládí, a české království proto zažívalo období úpadku.

Přestože nebyl mezi českou šlechtou oblíben, na mezinárodním poli dosáhl velkého uznání. Byl váženým diplomatem a účastnil se mnoha bitev. Ta u Kresčaku se mu stala roku 1346 osudnou.

Ačkoli byli bratři, neměli spolu dobré vztahy. Zikmund se vytrvale snažil připravit Václava IV. o moc i o český trůn.

12. a) Občas se říká, že práce v domácnosti je snadná. Představ si, že jsi středověká venkovská hospodyně a máš připravit oběd pro osm osob (středověká domácnost byla obvykle větší než ta naše, lidé měli více dětí, žili s nimi sourozenci nebo rodiče). Oběd se skládá ze slepičí polévky, pečeného králíka se zeleninou a chleba.

a) Vyhledej a zapiš, co všechno budeš k přípravě oběda potřebovat a v jakém množství. Tato jídla se ve středověku připravovala podobně jako dnes, takže můžeš použít moderní kuchařskou knihu.

na polévku _____

na pečení _____

na chléb _____

b) Naplánuj si práci tak, aby byl oběd připravený v poledne. Pozor! Kromě mouky a kvásku na chleba všechno pobíhá na dvorku nebo roste v zahradě a těsto na chleba kyne tři hodiny. První řádek ti trochu napoví.

Ráno vstanu v _____ a připravím _____.

Zatímco _____, _____

c) Byla příprava jídel ve středověku snadná? Podobně se vařilo až do začátku dvacátého století. Diskutuj se spolužáky, zda měly hospodyně snadný život.

13. Spoj správně části vět. Pokud si nebudeš jist/a, vrať se k textu v učebnici.

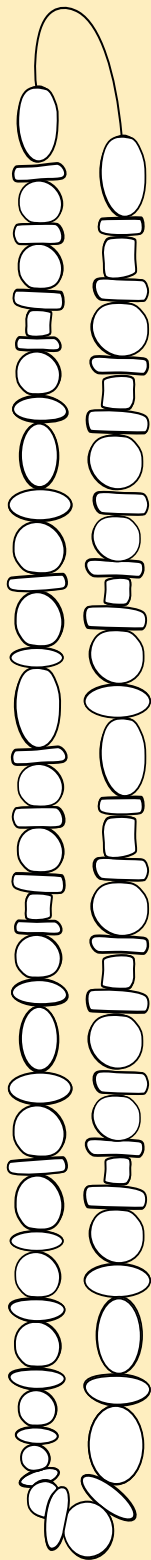
- Evropa zažívala na začátku 15. století **9** 1. svobodnou výměnu názorů.
Lidem vadilo **6** 2. o církevních nešvarech.
Pražští univerzitní mistři diskutovali **3** 3. o nutných změnách v církvi.
Král podporoval **1** 4. široké lidové hnutí.
Jedním z univerzitních učitelů byl **8** 5. odsouzen k smrti.
Veřejně mluvil **2** 6. chování církevních hodnostářů.
Církev ho považovala za **7** 7. odpadlíka od víry.
Jan Hus byl za své názory **5** 8. Jan Hus.
Jeho následovníci ho považovali za **10** 9. společenskou krizi.
Husovy názory ovlivnily **4** 10. světce.

14. a) V okraji stránky je nakreslen jednoduchý středověký náhrdelník. Takové šperky se dělaly z velkých korálek, které byly vyrobené z polodrahokamů, skla i keramiky. Vybarvi si korále, jak se ti líbí.

b) Vytvoř podobný náhrdelník z dostupného materiálu. Můžeš ho při nějaké příležitosti darovat mamince nebo sestře.

15. Autor měl napsané tři odstavce textu, ale věty se mu pomíchaly. Pomoz mu je roztrídít. Věty patřící do prvního odstavce označ *a*, věty patřící do druhého odstavce označ *b*, věty patřící do třetího odstavce označ *c*.

- a** Ve 14. století se staly projevy zbožnosti velmi okázalými.
b Král Zikmund byl velmi sebevědomý a chtěl husitské hnutí porazit.
c Jiří z Poděbrad pocházel z významného českého šlechtického rodu.
b Husité byli dobří vojáci, vedení skvělým vojevůdcem Janem Žižkou.
a Kostely byly plné drahého vybavení a kněží často velmi zbohatli.
c Hlásil se ke kališnickému vyznání.
b Zikmundovi a jeho spojencům se proto nepodařilo husity porazit.
a Chovali se jako světská knížata a žili rozmařilým životem.
b V roce 1436 Král Zikmund povolil přijímání pod obojí.
c To byl jeden z důvodů, proč byl zvolen českým králem.
a To se mnoha lidem nelíbilo a žádali, aby církev žila skromně.

16. Doplň do textu chybějící slova. Pokud si nebudeš jist/a, vrať se k textu v učebnici.

Jiří z Poděbrad nebyl z vládnoucího rodu, ale byl zvolen českým králem. Hlásil se ke kališnickému vyznání. V době po husitských válkách byly české země považovány za kacířské, ale král Jiří z Poděbrad dokázal Čechům získat mezinárodní respekt. Byl to schopný politik. Jedním z jeho plánů bylo založit unii na obranu proti Turkům. Tento nápad u evropských panovníků neuspěl.

17. Přečti si seznam událostí, činů a pojmů. Potom je přiřaď ke správnému panovníkovi.

kolonizace, založení univerzity, kališnictví, zakládání měst, obratný diplomat, získání Lužice, stavba kamenného mostu v Praze, český šlechtic, svatováclavská koruna, zemřel na Moravském poli, získání Chebska, stavba Karlštejna, mírová unie, výprava do Pobaltí, římský král, zemřel u Kresčaku

Přemysl Otakar II.

kolonizace

zakládání měst

výprava do Pobaltí

zemřel na Moravském poli

Jan Lucemburský

obratný diplomat

získání Lužice

získání Chebska

zemřel u Kresčaku

Jiří z Poděbrad

kališnictví

český šlechtic

mírová unie

Karel IV.

založení univerzity

svatováclavská koruna

stavba Karlštejna

římský král

stavba kamenného mostu v Praze

1200

18. a) Zvol pro každý královský rod uvedený na okraji stránky jinou barvu. Vyznač si stejnou barvou na časovou osu v okraji období vlády jednotlivých královských rodů.

b) Najdi ve svém okolí památku z každého období (nemusí jít pouze o stavbu, ale třeba i o dílo uložené v muzeu). Zapiš, které památky jsi objevil/a.

1300

c) Vyber si jednu z památek a doplň správně dotazník.

typ památky (budova, socha, obraz...): _____

rok nebo období vzniku: _____

použitý materiál: _____

zajímavosti: _____

1400

1500

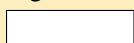
1526

d) Použij dotazník jako osnovu pro krátký referát o památce. Přednes referát spolužákům.

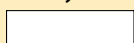
1600

Jagelonci

Přemyslovci

Lucemburkové

Habsburkové

19. Karel IV. je jednou z nejvýznamnějších osobností naší historie. Zkus vytvořit soupis toho nejdůležitějšího, co se nám z období jeho vlády zachovalo.

Nové Město pražské, Karlův most

Karlova univerzita

Karlštejn a další hrady, kláštery, kostely

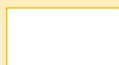
Rozvoj umění a kultury

20. Otestuj si své znalosti. Zatrhni správné řešení. Podle výsledků uvedených na straně 39 si svou práci ohodnoť.

1. Prvními státními útvary na našem území	9. Přemyslu Otakaru II. se říkalo
a) byly Byzanc a nitranské knížectví,	a) král měděný a zlatý,
b) byly Sámova říše a Velká Morava,	b) král železný a zlatý,
c) byly Slovensko a Rakouská říše. ☹️☹️	c) král dvojího lidu. ☹️☹️
2. Moravský kníže Rastislav pozval	10. Rod Přemyslovců vymřel po meči roku
a) byzantskou armádu,	a) 1278 smrtí Přemysla Otakara II.,
b) učitele Konstantina a Metoděje,	b) 1306 vraždou Václava III.,
c) úředníky a výběřčí daní. ☹️☹️	c) 1315 svržením krále Jana. ☹️☹️
3. Metoděj vytvořil pro potřeby církve	11. Pražskou univerzitu založil
a) písmo, kterým šla zapsat slovanská řeč,	a) Václav III.,
b) bohoslužebné knihy,	b) Jan Lucemburský,
c) církevní organizaci. ☹️☹️	c) Karel IV. ☹️☹️
4. České knížectví začalo vznikat	12. Karel IV. založil
a) na severu Moravy,	a) Nové Město pražské a Karlštejn,
b) ve středních Čechách,	b) Karlovu knihovnu,
c) na jihovýchodě Čech. ☹️☹️	c) Prahu a kostel v Levém Hradci. ☹️☹️
5. V Čechách vládla knížata z rodu	13. Husitské hnutí vzniklo
a) Rastislavovců,	a) ve snaze napravit špatnosti církve,
b) Metodějovců,	b) jako vzdělávací spolek,
c) Přemyslovců. ☹️☹️	c) za účelem sesazení krále. ☹️☹️
6. Prvním českým králem se stal	14. Před zvolením králem byl Jiří z Poděbrad
a) Václav I.,	a) polským princem,
b) Vratislav II.,	b) uherským vévodou,
c) Přemysl I. ☹️☹️	c) českým šlechticem. ☹️☹️
7. Čechy se staly dědičným královstvím	15. Renesance byla
a) za vlády Karla IV.,	a) nový životní styl pocházející z Itálie,
b) během husitských válek,	b) objevování zámořských zemí,
c) za vlády Přemysla Otakara I. ☹️☹️	c) náboženský spis. ☹️☹️
8. Středověká kolonizace znamenala	16. Konec středověku u nás nastal
a) dobývání zámořských zemí,	a) smrtí Ludvíka Jagellonského (1526),
b) zakládání nových měst,	b) objevením Ameriky (1492),
c) stavění městských hradeb. ☹️☹️	c) upálením Jana Husa (1415). ☹️☹️

Novověk

1. a) Zapiš, který rod získal v roce 1526 český trůn.

Habsburkové

- b) Nebylo to poprvé, kdy členové tohoto rodu usedli na český královský trůn. Zjisti, kdy před rokem 1526 se tak stalo. Napoví ti seznamy panovníků na okraji stránek v učebnici.

1306: Rudolf I. Habsburský

1437: Albrecht II. Habsburský

2. Doplň do textu chybějící slova o vládě Habsburků. Pokud si nebudeš jist/a, vrať se k textu v učebnici.

V roce 1526 se stal českým králem Ferdinand I.. Snažil se omezit moc české šlechty. Ta se omezením bránila a pokusila se o povstání. Král neměl v oblibě protestanty, ale některé skupiny toleroval. Jeho nástupce Maxmilián II. o sobě prohlašoval, že je především křesťanem, a k poddaným byl vstřícnější. Slíbil protestantům náboženskou svobodu.

3. V 16. a na začátku 17. století byla hlavním politickým tématem svoboda vyznání. Přečti si pečlivě kapitolu na str. 43–44 a zapiš, jaký názor zastávali jednotliví zmínění panovníci (co Čechům povolili/zakázali).

Ferdinand I.: Toleroval některé protestantské skupiny.

Maxmilián II.: Prohlašoval se za křesťana.

Slíbil protestantům náboženskou svobodu.

Rudolf II.: Většině protestantů přiznal náboženskou svobodu v listině zvané Majestát.

Matyáš: Zrušil Rudolfův Majestát, podporoval katolíky.

4. Přečti si úryvky z textů. Vymysli úvodní větu pro každý odstavec a zapiš.

Poté, co byl zvolen českým králem, se snažil vytvořit úřednický aparát a sám spravovat zemi. Pro českou šlechtu to znamenalo omezení moci a vlivu, proto se takovým změnám bránila.

Tolerance znamenala, že protestantské vyznání nebylo sice výslovně zakázáno, ale ani povoleno. Tento stav nezaručoval žádnou jistotu, proto protestanti usilovali o zrovnoprávnění svého vyznání s katolickým vyznáním.

Proto se nemohli shodnout na jednotném postupu. K tomu došlo až v roce 1575, kdy vznikl dokument zvaný Česká konfese.

Duševní nemoc ochromovala jeho vládnutí. I tak vydal listinu, zaručující velkou míru náboženských svobod v českých zemích. Nakonec byl sesazen z trůnu svým bratrem Matyášem.

5. a) Stručně vysvětli, proč se třicetileté válce říká třicetiletá, když se u nás válčilo pouze v letech 1618–1620.

Šlo o sérii válek, které se přelévaly po celé Evropě a skončily až mírem v r. 1648.

b) Najdi v encyklopedii nebo jiném zdroji a zapiš, kde a kdy probíhaly další boje třicetileté války. Např.:

22. 8. 1628: bitva u Wolgast

20. 5. 1631: Magdeburk

4. 10. 1636: bitva u Wittstocku

14. 4. 1639: bitva u Chemnitzu

4. 10. 1648: bitva u Dachau

6. Dokonči neúplné věty.

Stavovské povstání začalo obviněním úředníků z porušování práv a jejich vyhozením z okna Pražského hradu.

Zemský sněm zvolil králem Fridricha Falckého poté, co z trůnu sesadil dosavadního habsburksého krále Ferdinanda II.

Povstalci věřili v podporu protestantské Anglie, ale nedočkali se jí.

Povstání bylo potlačeno, když české stavy prohrály r. 1620 v bitvě na Bílé hoře a Fridrich Falcký uprchl z Prahy.

Fridrich Falcký si vysloužil přezdívku Zimní král, protože vládl jen krátce a jeho vláda skončila v prosinci 1620.

Českým stavovským povstáním začala třicetiletá válka, ale v českých zemích se válčilo pouze 2 roky, a to do bitvy na Bílé hoře.

Třicetiletá válka byla pro prosté obyvatelstvo krutá, protože armády začaly používat „taktiku spálené země“.

7. Po bitvě na Bílé hoře došlo k mnoha omezením svobod a práv obyvatelstva. Zapiš, jak se to týkalo různých skupin obyvatelstva.

rolníci: Nesměli se bez svolení vrchnosti přestěhovat, vyučit řemeslu, jít do škol. Zvyšovaly se daně.

šlechta: Nesměla se podílet na politickém dění. Mohla si vybrat náboženství. Dohlížela, aby obyvatelstvo vyznávalo katolickou víru.

protestanti: Museli přijmout katolickou víru, nebo tajit protestanskou víru, nebo zemi opustit.

8. Vlastními slovy vysvětli význam následujících pojmů.

reformace: Hnutí usilující o nápravu církve. O návrat k původním ideám křesťanství, požadující nelpění na materiálních statcích.

protireformace: Snaha katolické církve napravit domnělé špatnosti, které napáchala reformace, a získat zpátky vliv a majetek, o který je reformace připravila.

9. a) Vyřeš následující doplňovačku. Pokud něco nebudeš vědět, vrať se k učebnici. V tajence najdeš název důležité instituce.

Bezprávný obyvatel venkova.....	N	E	V	O	L	N	Í	K										
Jméno otce Marie Terezie.....									K	A	R	E	L					
Místo, kde sídlí vojenská posádka.....	P	E	V	N	O	S	T											
Velká změna zákonů.....	R	E	F	O	R	M	A											
Území ztracené na začátku vlády Marie Terezie.....									S	L	E	Z	S	K	O			
Povinné práce na panském pozemku.....									R	O	B	O	T	A				
Úhlavní nepřítel rakouského soustátí.....									P	R	U	S	K	O				

Tajenka: Katastr

b) Popiš svými slovy, co výraz z tajenky znamená.

c) Zjisti, existuje-li podobná instituce i dnes. Pokud ano, v jaké formě a k čemu se používá?

Katastr nemovitostí ČR – soubor údajů o nemovitostech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Je veden jako informační systém o území České republiky.

10. a) Život venkovského obyvatelstva byl v první polovině 18. století velmi tvrdý. Proč tomu tak bylo?

Venkované neměli takřka žádná práva, museli tvrdě pracovat, byli velmi chudí.

b) Z jakého předpokladu vycházela Marie Terezie, když na svých vlastních statcích místo povinných prací zavedla peněžní dávky?

Poddaní práci na panských statcích odbyvali, protože většinu z úrody odváděli vrchnosti.

c) Systém správy panství patřících Marii Terezii se osvědčil. Jaké důvody mohly vést ostatní majitele zemědělských statků k odmítání tohoto systému?

Protože by se zmenšily zisky z jejich polností a celkově by se zpřehlednil odvod daní z jejich majetku.

11. Uprav následující text tak, aby byl pravdivý. Pokud si nebudeš jist/a, vrať se k textu v učebnici.

První ženou na českém trůně byla ~~Eliška Přemyslovna~~ • Marie Terezie. Vládla podle zásad ~~osvícenského absolutismu~~ • ~~laskavého katolictví~~. Hned v počátku své vlády svedla válku s ~~Pruskem~~ • ~~Polskem~~, ve které ztratila ~~Moravu~~ • Slezsko. Brzy musela řešit špatný stav ~~průmyslu~~ • zemědělství. Na svých statcích zavedla nový systém ~~peněžních dávek~~ • ~~povinných prací~~. Teprve její syn ~~Josef II.~~ • ~~Leopold II.~~ v roce ~~1784~~ • ~~1884~~ zrušil ~~otrokářství~~ • ~~nevolnictví~~.

12. Spoj správně části vět.

Marie Terezie se snažila 3 1. reforma daňového systému.

Postupně zaváděla 5 2. se daly špatně ošidit.

Jednou z nich bylo 7 3. změnit zemi k lepšímu.

Další byla 1 4. chyběla doma pracovní síla.

Lidé tyto reformy 6 5. různé reformy.

Když děti musely chodit do školy, 4 6. nevíkali s nadšením.

Přesně vybírané daně 2 7. zavedení povinné školní docházky.

13. **Poznáš, o čem se píše? Zapiš do rámečku.**

Dílna, kde se vyrábělo zboží ručně, ale sériově.

Manufaktura

Provoz, kde se k výrobě využívalo ve velké míře strojů.

Továrna

Způsob pohonu výrobních zařízení, který umožnil zbavit se závislosti na tekoucí vodě.

Parní stroj

Nový způsob dopravy, využívaný ze začátku především k dopravě uhlí a surovin.

Železnice

14. a) **Zapiš jednotlivé kroky při výrobě malovaného hrnku, jak je provede samostatný hrnčíř. Můžeš použít encyklopedii nebo jiné zdroje.**

Nejdříve si připraví *keramickou hlínu,*

potom vytvaruje *hrnky do zamýšlené podoby*

a nechá je *poprvé vypálit.*

Po prvním vypálení se keramika pokryje glazurou jedné barvy, na kterou se po uschnutí maluje barevnými glazurami. Nakonec se hrnky podruhé vypálí.

b) **Popiš, jak se stejný hrnek vyrábí v manufaktuře. Např.**

1. *Dělník připravuje keramickou hlínu k zpracování.*

2. *Dělník tvaruje z hlíny hrnky.*

3. *Dělník provádí první pálení hrnků.*

4. *Dělník nanáší na hrnky glazuru jedné barvy.*

5. *Dělník maluje na hrnky obrázkové vzory.*

6. *Dělník provede druhé pálení.*

c) **Jaké jsou výhody a nevýhody výroby v manufaktuře oproti výrobě v malé dílně? Diskutuj o svém názoru se spolužáky.**

Manufaktura produkuje výrobky rychleji a efektivněji. Na druhou stranu ztrácí se schopnost řemeslníků vyrobit celý výrobek od začátku do konce. Originalita je nahrazena sériovostí.

15. a) Většina železničních tratí v České republice byla stavěna právě v období průmyslové revoluce. Zjisti, kdy byla postavena trať ve vaší obci (nebo nejbliže vaší obce) a odkud a kam vedla.

b) Jdi se podívat na nádraží. Zjisti, kdy byla postavena nádražní budova.

c) Důkladně si prohlédni architektonické prvky v budově i na nástupištích. Možná objevíš krásné litinové sloupky a zábradlí pocházející z devatenáctého století. Vyber si nějaký takový prvek a nakresli jej na volný list papíru.

16. a) Pečlivě si přečti text.

„Ženská má být vzdělaná, třeba i učená, nesmí při tom ovšem zapomenouti, že má děti chovat a umět buchty péci. Jsem ale rozhodně proti hloupým ženským, hloupá ženská ani děti dobře nechová, ani buchty dobře nepeče.“ Tak se vyjádřil ke vzdělání žen český historik Antonín Gindely v 19. století. Vyjádřil tak v té době všeobecně rozšířený názor, že vzdělání je pro ženy vhodné jen tehdy, neodvádí-li jejich hlavní pozornost od domácích prací. V měšťanských a šlechtických vrstvách se dokonce objevovaly pokusy o vědecké vysvětlení, proč je vzdělání pro ženy nevhodné: jsou příliš slabé, znalosti je znervózňují, muži se ve společnosti vzdělaných žen necítí dobře apod. Navzdory těmto názorům začaly vznikat střední školy pro dívky. První dívčí gymnázium v celém Rakousku-Uhersku, Minerva, bylo založeno v Praze.

b) Jaká byla rozšířená představa o vhodné životní náplni pro ženy na konci 19. století? Zamysli se a zkus stručně vyjádřit, proč se postavení žen začalo právě v této době měnit. Diskutuj o svých názorech se spolužáky.

Ženy měly možnost dosáhnout vyšší úrovně vzdělání. Rozvoj průmyslu vedl k zapojení většího počtu žen do pracovního procesu. Spolu s vlastními výdělky přicházelo uvědomění ekonomické nezávislosti na mužích.

17. **Přečti si úryvky z textů. Vymysli úvodní větu pro každý odstavec a zapiš.**

Všechny tiskoviny – noviny, knihy, ale i plakáty nebo kalendáře – musely být předloženy ke schválení příslušnému úřadu. Ten kontroloval, jestli tiskovina neskrývá nějakou protivládní zprávu.

Rostla nezaměstnanost, po několika špatných úrodách se zdražily potraviny. Státní pokladna byla prázdná, proto byly zvýšeny daně. Značná část obyvatelstva žila v chudobě a reptala.

První se ozvali zástupci Uher, když v Prešpurku vyhlásili samostatnost. Čeští političtí aktivisté byli umírněnější, požadovali pouze spojení historických zemí Koruny české do jednoho správního celku.

Další požadavky českých zástupců zahrnovaly i svobodu tisku, shromažďování nebo náboženského vyznání a zrušení roboty. Všechny tyto svobody jim císař přiznal.

Na podzim roku 1848 se vše navrátilo k původním pořádkům. Jediné, co zbylo z nově získaných svobod, bylo zrušení roboty.

18. a) **V první polovině 19. století si začali lidé uvědomovat svou národní příslušnost podle mateřského jazyka. V mnoha obcích žilo obyvatelstvo mluvící česky, nebo německy. Obě skupiny si zakládaly vlastní spolky a organizace. Zjisti, jakým jazykem nebo jazyky mluvili obyvatelé tvé obce v 19. století.**

b) **Byly v tvé obci nějaké kulturní spolky (pěvecký sbor, ochotnické divadlo, tělovýchovný oddíl apod.)? Zjisti, kdy vznikly a jaký se v nich používal jazyk.**

19. Vyhledej, které instituce v ČR mají v názvu slovo “národní” (Národní divadlo apod.). Zjisti, kdy vznikly. Bylo to v období národního obrození?

Národní divadlo	1881/1883	ano
Národní galerie	1949	ne
Národní knihovna	1781/1935/1990	ne
Národní muzeum	1818	ano
Česká národní banka	1919/1993	ne
Národní divadlo v Brně	1884	ano
Krkonošský národní park	1963	ne

20. a) Kdo byli autoři české hymny?

text: Josef Kajetán Tyl

hudba: František Škroup

- b) Kdy, kde a při jaké příležitosti tato skladba poprvé zazněla?

21. 12. 1834 ve Stavovském divadle při premiéře divadelní hry J. K. Tyla Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka.

21. Škrtni slova, která do textu nepatří. Pokud si nebudeš jist/a, použij učebnici.

V období národního obrození ~~bylo náboženství~~ • byla kultura • ~~byla věda~~ součástí politického boje. Češi • ~~Němci~~ • ~~Maďari~~ cítili národnostní útlak, proto se snažili ~~posilovat~~ • ~~potlačovat~~ • ~~tajit~~ své národní sebevědomí právě kulturou • ~~prací~~ • ~~náboženstvím~~. Významným dílem byl Jungmannův ~~česko-německý~~ • ~~česko-latinský~~ • ~~česko-slovenský~~ slovník, který dokazoval bohatost ~~českého~~ • ~~německého~~ • ~~slovenského~~ jazyka. V roce 1818 bylo založeno ~~Vlastenecké~~ • ~~Obrozenecké~~ • ~~Osvícenské~~ muzeum v Čechách, které se stalo předchůdcem ~~Národního divadla~~ • ~~Národní galerie~~ • ~~Národního muzea~~. ~~Národní divadlo~~ • ~~Národní knihovna~~ • ~~Národní muzeum~~ bylo poprvé otevřeno v roce 1881. Prvním uvedeným představením byla ~~opera~~ • ~~opereta~~ • ~~činohra Oldřich a Božena~~ • ~~Libuše~~ • ~~Rusalka~~ hudebního skladatele ~~Františka Ženíška~~ • ~~Bedřicha Smetany~~ • ~~Antonína Dvořáka~~.

22. Zjisti si potřebné informace z dostupných zdrojů a uprav následující text.

Národní • ~~Státní~~ • ~~Pražské~~ divadlo bylo navrženo architekty *Josefem Zítkem a Josefem Schulzem* • ~~Antonínem Barvitiem a Antonínem Wiehlem~~. Výzdoba vnitřních prostor je dílem největších umělců své doby. První oponu namaloval *František Ženíšek* • ~~Mikoláš Aleš~~, ale ta byla zničena při požáru v roce 1881. Stávající opona je dílem *Josefa Myslbeka* • *Vojtěcha Hynaise*.

23. Otestuj si své znalosti. Zatrhni správné řešení. Podle výsledků uvedených na straně 39 si svou práci ohodnoť.

1. Od roku 1526 vládli v českých zemích	9. Toleranční patent povoloval
a) přemyslovská knížata,	a) svobodné podnikání,
b) lucemburští vévodové,	b) studium na univerzitách,
c) habsburští králové. 😊😞	c) některá nekatolická vyznání. 😊😞
2. Ferdinand Habsburský	10. Manufaktura byla
a) dobyl české království na Jagelloncích,	a) továrna se stroji poháněnými parou,
b) zdědil vládu po Lucemburcích,	b) dílna, kde se vyrábělo sériově,
c) byl zvolen českým králem. 😊😞	c) malá řemeslnická dílna. 😊😞
3. Rudolf II. v roce 1609	11. První stroje se používaly
a) povolil většinu protestantských vyznání,	a) v hutnictví a zpracování kovů,
b) nařídil pronásledování protestantů,	b) ve šperkařství a kovotepectví,
c) protestanty vypověděl ze země. 😊😞	c) v textilní výrobě. 😊😞
4. Třicetiletá válka začala	12. Železnice usnadnila především
a) Bitvou na Bílé Hoře (1620),	a) cestování a výlety,
b) povstáním českých stavů (1618),	b) přepravu výrobků a obchod,
c) útokem Švédů na Prahu (1648). 😊😞	c) šíření nakažlivých nemocí. 😊😞
5. Důsledkem třicetileté války bylo i	13. Cenzura je
a) snížení daní a bohatnutí obyvatelstva,	a) typ tkalcovského stroje,
b) omezení svobody rolníků,	b) úřední kontrola novin a knih,
c) všeobecná náboženská svoboda. 😊😞	c) státem vydávaný tisk. 😊😞
6. Marie Terezie nařídila	14. Výdobytkem revoluce v r. 1848 bylo
a) úplné zrovnoprávnění všech občanů,	a) zrovnoprávnění češtiny a němčiny,
b) zrušení trestu smrti,	b) zrušení daní,
c) daňovou reformu. 😊😞	c) zrušení roboty. 😊😞
7. Tereziánský katastr byly	15. Národní obrození bylo
a) mapy a údaje pro daňovou reformu,	a) hnutím za obnovu českého jazyka,
b) úřady pro zřizování škol,	b) předchůdcem Národní galerie,
c) řady živelních pohrom. 😊😞	c) spolkem českých vědců. 😊😞
8. Josef II. zrušil	16. Jungmannův slovník ukázal
a) většinu reforem své matky,	a) bohatství českého jazyka,
b) trest smrti,	b) složitost gramatiky,
c) povinnou školní docházku. 😊😞	c) dlouhou historií češtiny. 😊😞

Dvacáté století

1. Spoj správně části vět. Pokud si nebudeš jist/a, vrať se k textu v učebnici.

Na začátku 20. století procházela Evropa	7	1. zavraždění Františka Ferdinanda.
Průmysl	6	2. podporovaly ve svých snahách.
Velmoci se snažily zajistit	3	3. zdroje surovin v zámoří.
Proto vznikly dva bloky zemí, které se	2	4. bylo velmi ostré.
Jejich soupeření	4	5. byla válka na spadnutí.
Před rokem 1914	5	6. se rychle rozvíjel.
Záminkou k vypuknutí války bylo	1	7. obdobím hospodářského vzestupu.

2. Dokonči neúplné věty.

Hlavní příčinou první světové války bylo ekonomické soupeření dvou bloků evropských zemí: Trojspolku a Trojdohody.

Válka začala, když byl v roce 1914 zavražděn následník rakousko-uherského trůnu František Ferdinand d'Este.

Mnozí si mysleli, že za několik týdnů Rakousko-Uhersko zvítězí, ale do bojů se postupně zapojila většina evropských zemí a válka trvala 4 roky.

Válku nakonec rozhodl vstup Spojených států amerických do konfliktu.

Jedním z důvodů, proč válka trvala tak dlouho, byl způsob válčení. Jednalo se o tzv. zákopovou válku.

Hlavním politickým důsledkem války byl rozpad Rakousko-Uherska a ustanovení nástupnických států.

Jednou z nově vzniklých zemí bylo Československo.

3. Zapiš do mapy názvy částí Československa.

4. Uprav věty tak, aby byly pravdivé.

České legie byly politickým uskupením armádním sborem mezinárodním spolkem vzniklým z dezertérů

z rakousko-uherské armády. Samostatnost Československa byla vyhlášena

na jaře 1848 M. R. Štefánik
28. října 1918 E. Beneš
1. ledna 1917 T. G. Masaryk byl zvolen prvním

československým prezidentem. Československo se stalo kolonizovanou demokratickou komunistickou

zemí s voleným parlamentem. Slovensko spolu s Podkarpatskou Rusí patřily mezi

nejrozvinutější severozápadní méně rozvinuté části republiky. V některých průmyslových oborech patřilo Československo k nejrozvinutějším na světě k nejzaostalejším v Evropě k nejlepším v Rakousko-Uhersku.

5. a) Zjisti, kdy přesně se odehrály následující události.

Podpis mnichovské dohody: 29. 9. 1938

Přijetí mnichovské dohody: 30. 9. 1938

Vyhlášení Slovenského štátu: 14. 3. 1939

Vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava: 15. 3. 1939

b) Vyznač tyto události do časové osy na okraji stránky.

1938

1939

1940

6. Uprav text tak, aby byl pravdivý.

Druhá světová válka začala ~~obsazením Rakouska~~ • ~~útokem na Polsko~~ • vyhlášením války Německu Velkou Británií a Francií. Se Sovětským svazem uzavřelo Německo tajnou smlouvu ~~o spolupráci~~ • ~~o neútočení~~ • ~~o válečné pomoci~~. Německo vítězilo až do nejkrvavější bitvy druhé světové války ~~u Moskvě~~ • ~~u Stalingradu~~ • ~~u Kyjeva~~. Po dalších ~~dvou~~ • ~~pěti~~ • ~~deseti~~ letech bojů nacistické Německo kapitulovalo.

7. a) Přečti si o utrpení Romů za druhé světové války. Potom zodpověz následující otázky.

Cikánský tábor byl v Osvětimi zřízen v roce 1943, v táborové evidenci bylo zaznamenáno 20 923 osob. Romové byli označeni jako asociálové. V koncentračním táboře umírali velmi rychle, a to hlavně vlivem podvýživy, nemocí a týrání. Jedinou možností, jak přežít, byl transport do jiných koncentračních táborů. K transportům docházelo v roce 1944, když postupovala fronta hlouběji do Německa. Staří lidé a matky s dětmi byli jako práce neschopní ponecháni v táboře v Osvětimi a v noci z 2. na 3. srpna 1944 nahnáni do plynových komor a zavražděni. Naprostá většina Romů, kteří byli deportováni do koncentračních táborů z Protektorátu Čechy a Morava, věznění nepřežila. Počet obětí není znám, ale do českých zemí se po válce vrátilo pouze 583 vězňů. Čeští a moravští Romové jako celek tak byli prakticky zlikvidováni. Celkový počet romských obětí druhé světové války se odhaduje v rozmezí 250 tisíc až 500 tisíc osob.

Kdy docházelo k vyvražďování celých etnických skupin obyvatelstva? _____

V průběhu 2. světové války.

Kdo vymyslel třídění na nadlidi a podlidi? *Nacistické Německo*

Které národy byly označeny jako podlidé? *Všechny kromě (nordických) Němců.*

Zvláště slovanské národy.

Které skupiny obyvatel byly určeny k likvidaci? *Židé a Romové*

b) Jak uctíváme památku těch, kteří přišli o život v koncentračních táborech?

Pietními shromážděními v den památky obětí holocaustu 27. 1.

8. Zjisti, kdo jsou to neonacisté. Vyhledej v tisku nebo v jiných zdrojích, jaké jsou jejich cíle. K čemu by mohla vést činnost těchto organizací?

9. Uprav text tak, aby byl pravdivý. Pokud si nejsi jist/a, vrať se k textu učebnice.

V období druhé světové války a okupace přišlo o život asi ~~4 000~~ • ~~40 000~~ • 400 000 Čechů a Slováků. V nacistických koncentračních táborech přišli o život ~~všichni~~ • téměř všichni • ~~někteří~~ Romové a asi 90 tisíc • ~~9 tisíc~~ • 900 českých a slovenských Židů. Zanikl • vznikl • ~~byl obnoven~~ Slovenský štát. Podkarpatskou Rus zabral ~~na přání jejích obyvatel~~ • proti vůli jejích obyvatel • ~~na rozkaz světových velmocí~~ Sovětský svaz. Přibližně ~~tři tisíce~~ • tři miliony • ~~třicet tisíc~~ Němců žijících na území Československa bylo vystěhováno do Německa.

10. Na území našeho státu je velké množství míst, která připomínají druhou světovou válku a uctívají památku jejích obětí. Vyhledej v okolí nějaké takové místo. Zapiš, co je to za místo, a zjisti, jaká událost se k němu váže. Vyměň si informace se svými spolužáky.

11. a) Správně doplň chybějící slova.

Lidé chtěli po válce vybudovat lepší společnost. Po volbách v roce 1946 se stal předsedou vlády komunista Klement Gottwald. Komunisté si zřídili ozbrojené stranické oddíly, které se nazývaly Lidové milice. S jejich pomocí uskutečnili v roce 1948 státní převrat. Nastolili v zemi totalitní systém.

b) Vysvětli vlastními slovy, co to je totalitní systém.

12. Vyhledej ve svém okolí alespoň 2 stavby z období vlády komunistů. Zkus stručně popsat, co je pro ně typické.

13. Jistě žije v tvé rodině někdo, kdo zažil období vlády komunistů. Popovídej si s ním o jeho osobních zkušenostech. Potom zapiš alespoň deset důvodů, proč bys nechtěl/a žít v totalitní komunistické zemi.

1. _____	6. _____
2. _____	7. _____
3. _____	8. _____
4. _____	9. _____
5. _____	10. _____

14. Uprav následující text tak, aby byl pravdivý.

V roce 1968 zahájili reformní komunisté proces, který se označuje jako *Pražské jaro* • *Jarní Praha*. Zdálo se, že život lidí se zlepší • *zhorší*. Zrádci z řad komunistů se spojili s představiteli ~~Spojených států amerických~~ • *Sovětského svazu*. Celé území ~~Slovenska~~ • *Moravy* • *Československa* obsadila sovětská vojska a vojska dalších tzv. spřátelených zemí. Okupace trvala *pět* • ~~patnáct~~ • *dvacet jedna* let. Následovalo období, kdy komunisté opět *upevňovali* • ~~ztratili~~ • *ve svobodných volbách získali* svou moc. Teprve v ~~sedmdesátých~~ • *osmdesátých* • ~~devadesátých~~ letech začalo uvolňování poměrů.

15. Dokonči neúplné věty.

17. listopadu 1989 policie krutě zbila studenty, když pořádali demonstraci
k uctění památky Jana Opletala.

Lidé vyšli do ulic, aby vyjádřili podporu studentům a žádali vyšetření zákroku na
studenty.

Demonstrace vyvrcholily generální stávkou, do které se zapojily asi tři čtvrtiny
občanů.

29. listopadu 1989 byl zrušen zákon o vládnoucí moci dělnické třídy a _____
otevřely se hranice.

Prvním nekomunistickým prezidentem od roku 1948 se stal Václav Havel.
Československo se postupně vrátilo mezi svobodné demokratické státy.

16. Zjisti si potřebné údaje a doplň podle skutečnosti.

Prezidentem/prezidentkou České republiky je v současné době _____

Premiérem/premiérkou je _____

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy řídí _____

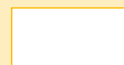
Nejbližší volby budou _____

17. Otestuj si své znalosti. Zatrhni správné řešení. Podle výsledků uvedených na straně 39 si svou práci ohodnoť.

- První světová válka trvala
a) čtyři roky (1914–1918),
b) jeden rok (1917–1918),
c) tři roky (1914–1917). 😊😊
- Nezávislost Československa byla vyhlášena
a) 17. listopadu 1918,
b) 28. října 1918,
c) 1. ledna 1919. 😊😊
- Hospodářská krize znamenala
a) zchudnutí mnoha lidí,
b) začátek 2. světové války,
c) rozvoj hospodářství. 😊😊
- Hitler vyhlásil
a) samostatné Československo,
b) Protektorát Čechy a Morava,
c) válku Československu. 😊😊
- Cílem Adolfa Hitlera bylo
a) vytvoření mírového spolku všech Němců,
b) ovládnutí Evropy a vyhlazení Židů,
c) dobytí bohatých nalezišť surovin. 😊😊
- Sovětský svaz byl po roce 1917
a) demokratickou zemí,
b) komunistickou diktaturou,
c) volným obranným spolkem. 😊😊
- Československo v roce 1945 osvobodily
a) armády Sovětského svazu a Spojenců,
b) sbory českých legionářů,
c) vlastní partyzánské jednotky. 😊😊
- Po skončení války se prosadily nové velmoci:
a) Sovětský Svaz a Spojené státy americké,
b) Francie, Velká Británie a Švýcarsko,
c) Rusko, Velká Británie a Francie. 😊😊
- V únoru 1948
a) se vrátila exilová vláda z Londýna,
b) byly založeny národní výbory,
c) proběhl komunistický převrat. 😊😊
- Komunisté u nás nastolili
a) demokratický systém,
b) diktaturu,
c) monarchii. 😊😊
- Sovětská vojska v roce 1968
a) pomáhala zvládat občanskou válku,
b) bojovala proti povstání,
c) okupovala naši zemi. 😊😊
- Většina obyvatel s okupací
a) souhlasila,
b) nesouhlasila,
c) bojovala. 😊😊
- Za normalizace docházelo
a) k významnému rozvoji ekonomiky,
b) k častým justičním vraždám,
c) k zastrahování občanů. 😊😊
- Socialistická ekonomika v 80. letech
a) patřila k nejlepším v Evropě,
b) velice upadala,
c) se významně zlepšovala. 😊😊
- Revoluci v roce 1989 vyvolal
a) zásah policie proti studentům,
b) zfalšovaný výsledek voleb,
c) odchod sovětských vojsk. 😊😊
- K rozdělení Československa došlo
a) v roce 1990,
b) v roce 1992,
c) v roce 1993. 😊😊

18. a) Doplně podle skutečnosti.

Z historie mě nejvíc zaujalo _____

Nejnudnější bylo _____

Chci se ještě dozvědět něco o _____

b) Porovnej si svůj názor se spolužáky. Diskutujte o svých zájmech.

19. Otestuj si své znalosti. Zatrhni správné řešení. Podle výsledků uvedených na straně 39 si svou práci ohodnoť.

1. V čase se orientujeme pomocí

- a) mapy a dalekohledu,
- b) hodin a kalendáře,**
- c) jízdního řádu.

2. Historii zkoumá

- a) učitel a spisovatel,
- b) historik a archeolog,**
- c) průzkumník.

3. V pravěku se lidé naučili

- a) používat parní stroj,
- b) lovit zvířata a pěstovat obilí,**
- c) zakládat města.

4. První Slované, kteří přišli na naše území,

- a) se naučili obdělávat půdu od Keltů,
- b) znali písmo,
- c) už znali zemědělství.**

5. Sámova říše se stala

- a) prvním státním útvarem na našem území,**
- b) nástupcem Velké Moravy,
- c) spojencem Franků.

6. Svatý Václav byl před svou smrtí

- a) pražským arcibiskupem,
- b) českým knížetem,**
- c) českým králem.

7. Jan Lucemburský byl první český král,

- a) který pocházel z rodu Lucemburků,**
- b) který založil univerzitu,
- c) který sídlil v Praze.

8. Renesance byla

- a) životním stylem 16. století,**
- b) obdobím vlády Jagellonců v Čechách,
- c) náboženským hnutím.

9. Ferdinand Habsburský

- a) krutě pronásledoval katolíky,
- b) neměl v oblíbě protestanty,**
- c) zaručil rovnost všem vyznáním.

10. Marie Terezie vládla podle zásad

- a) osvícenského absolutismu,**
- b) spravedlivé krutosti,
- c) laskavého katolictví.

11. Devatenácté století nazýváme

- a) stoletím páry,**
- b) stoletím uhlí,
- c) stoletím průmyslu.

12. Československo bylo vyhlášeno

- a) 28. 10. 1918,**
- b) 28. 10. 1914,
- c) 1. 1. 1919.

13. Druhá světová válka začala, když

- a) Francie a Anglie Německu vyhlásily válku,**
- b) Německo obsadilo Čechy,
- c) Sovětský svaz napadl Německo.

14. Komunisté roku 1948 v Československu

- a) byli nevýznamnou politickou stranou,
- b) byli oblíbeni a svobodně voleni,
- c) nastolili diktaturu.**

15. V srpnu roku 1968 došlo

- a) ke svržení komunistů,
- b) k invazi vojsk SSSR,**
- c) k rozsáhlým povodním.

16. Komunistická diktatura byla svržena

- a) krvavým převratem,
- b) vojsky Spojených států,
- c) v listopadu 1989.**

Výsledky některých cvičení

str. 7, cv. 6: 1. b) • 2. a) • 3. b) • 4. a) • 5. b) • 6 c) • 7. a) • 8. c) • 9. c) • 10. b)

str. 11, cv. 9: 1. a) • 2. a) • 3. b) • 4. b) • 5. c) • 6 b) • 7. c) • 8. c) • 9. a) • 10. c) • 11. a) • 12. c) • 13. a) • 14. a) • 15. b) • 16. b)

str. 15, cv. 9: tajenka – KNÍŽE VÁCLAV

str. 21, cv. 20: 1. b) • 2. b) • 3. a) • 4. b) • 5. c) • 6 b) • 7. c) • 8. b) • 9. b) • 10. b) • 11. c) • 12. a) • 13. a) • 14. c) • 15. a) • 16. a)

str. 25, cv. 9: tajenka – KATASTR

str. 31, cv. 23: 1. c) • 2. c) • 3. a) • 4. b) • 5. b) • 6 c) • 7. a) • 8. b) • 9. c) • 10. b) • 11. c) • 12. b) • 13. b) • 14. c) • 15. a) • 16. a)

str. 37, cv. 17: 1. a) • 2. b) • 3. a) • 4. b) • 5. b) • 6 b) • 7. a) • 8. a) • 9. c) • 10. b) • 11. c) • 12. b) • 13. c) • 14. b) • 15. a) • 16. c)

str. 38, cv. 19: 1. b) • 2. b) • 3. b) • 4. c) • 5. a) • 6 b) • 7. a) • 8. a) • 9. b) • 10. a) • 11. a) • 12. a) • 13. a) • 14. c) • 15. b) • 16. c)

ČLOVĚK A JEHO SVĚT

LIDÉ A ČAS

Pracovní sešit k učebnici pro 4. a 5. ročník ZŠ

Mgr. Linda Mikulenková

Grafická úprava: Tomáš Kopřiva

Odpovědný redaktor: Jakub Vaníček

Vydal: Prodos spol. s r. o., pedagogické nakladatelství

Kollárovo nám. 7

772 00 Olomouc

prodos@prodos-cz.cz

www.ucebnice.org

www.prodos-cz.cz

www.pruvodcervp.cz

Výroba: Prodos 2008

© Prodos 2008

ISBN 978-80-7230-226-0